

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi muuntogeenisen organismin viljelyn rajoittamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi muuntogeenisen organismin viljelyn rajoittamisesta (HE 114/2018 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- perustuslakivaliokunta PeVL 34/2018 vp
- ympäristövaliokunta YmVL 33/2018 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Hannu Miettinen, maa- ja metsätalousministeriö
- lainsäädäntöneuvos Johannes Heikkinen, oikeusministeriö
- hallitussihteeri Helena Korpinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- apulaisprofessori Timo Hytönen, Helsingin yliopisto, maatalous-metsätieteellinen tiedekunta
- erikoistutkija Veli-Matti Rokka, Luonnonvarakeskus
- puheenjohtaja Johanna Björkroth, Geeniteknikan lautakunta
- johtaja Petri Ahlroth, Suomen ympäristökeskus
- ylitarkastaja Marja Ruohonen-Lehto, Suomen ympäristökeskus
- ylitarkastaja Kaarina Paavilainen, Elintarviketurvallisuusvirasto
- biotekniikkavastaava Outi Manninen, Boreal Kasvinjalostus Oy
- viljapäällikkö Minna Oravuo, Raisio Oyj
- toiminnanjohtaja Jyrki Jalkanen, Kauppapuutarhaliitto ry
- lakimies Timo Niemi, Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry
- edunvalvontajohtaja Susann Rännäri, Luomuliitto ry
- asiamies Mari Raininko, Siemenkauppiaitten yhdistys ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- sosiaali- ja terveysministeriö
- ympäristöministeriö

Valiokunnan mietintö MmVM 23/2018 vp

- Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- Elintarviketeollisuusliitto ry
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- Pro Luomu ry
- ProAgria Keskusten Liitto ry
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Tulli
- Suomen siemenperunakeskus Oy
- Valio Oy
- WWF Suomi

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksellä ehdotetaan säädettäväksi laki, jolla pantaisiin täytäntöön direktiivi, jonka nojalla jäsenvaltiolla on mahdollisuus rajoittaa muuntogeenisten organismien viljelyä tai kieltää viljely alueellaan. Lailla säädettäisiin myös rajoitusten ja kieltojen valvonnasta.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Esityksen perusteluihin viitaten valiokunta toteaa, että muuntogeenisen organismin viljely edellyttää EU:n laajuista viljelylupaa. Lupamenettelyjä on kaksi, ja ne ovat rinnakkaisia. Muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1829/2003 (gm-elintarvike- ja rehuasetus) mukaisesti voidaan hakea ja myöntää lupa viljelyyn. Lupaa voidaan hakea myös geneettisesti muunnettujen organismien tarkoituksellisesta levittämisestä ympäristöön ja neuvoston direktiivin 90/220/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/18/EY (avoimen käytön direktiivi) mukaisesti. Niin sanottua avointa levitystä ympäristöön koskeva lupahakemus koskee ainoastaan viljelyä.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/412 edellä mainitun direktiivin 2001/18/EY muuttamisesta siltä osin kuin on kyse jäsenvaltioiden mahdollisuudesta rajoittaa muuntogeenisten organismien viljelyä tai kieltää se alueellaan tuli voimaan 2 päivänä huhtikuuta 2015. Direktiivi käsittelee jäsenvaltioiden mahdollisuutta kansallisesti rajoittaa Euroopan unionissa (EU) viljeltäviksi hyväksytyjen muuntogeenisten kasvien viljelyä tai kieltää se alueellaan.

Ennen huhtikuussa 2015 voimaan tullutta direktiivimuutosta, kun muuntogeeninen organismi oli hyväksytty viljelytarkoitukseen, jäsenvaltio ei saanut kieltää, rajoittaa tai vaikeuttaa sen vapaata liikkuvuutta alueellaan muuten kuin EU:n oikeudessa määrätyin edellytyksin. Joissakin jäsenvaltioissa on muuntogeenisen organismin viljelyn kieltämiseksi tai rajoittamiseksi sovellettu avoimen käytön direktiivin 23 artiklan suojalauseketta ja gm-elintarvike- ja rehuasetuksen 34 artiklan mukaisia hätätoimenpiteitä. Nämä keinot liittyvät muuntogeenisen organismin turvallisuuteen tai

Valiokunnan mietintö MmVM 23/2018 vp

terveellisyyteen sekä luvan saamisen jälkeen saatuaan uuteen tieteelliseen tietoon. Keinojen ongelmana on ollut se, että jäsenvaltiot ovat käytännössä puuttuneet niillä EU:n muuntogeenisiä organismeja koskevaan lupajärjestelmään kuuluvaan riskinarviointiin. Direktiivimuutoksen tultua voimaan jäsenvaltiolla on nyt EU-oikeuden mukaisia keinoja vaikuttaa muuntogeenisten organismien viljelyyn alueellaan, eikä suojalausekkeeseen tai hätätoimenpiteisiin olisi enää aihetta vedota perusteetta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Suomessa ei tällä hetkellä ole markkinoilla muuntogeenisiä elintarvikkeita. Muuntogeenistä soijaa on tuodusta rehusoijasta hieman yli puolet (vuonna 2015 56 prosenttia, n. 79 miljoonaa kiloa). Hakemusmenettelyssä EU:ssa ei ole yhtään Suomessa viljeltäväksi soveltuvaa taikka kiinnostavaa viljelykasvia, joten muuntogeenisten organismien viljelyn ei arvioida lähiaikoina olevan meillä ajankohtainen kysymys.

Esityksellä ehdotetaan säädettäväksi laki, jolla saatettaisiin voimaan kansallisia järjestelyjä, joiden avulla muuntogeenisten organismien viljelyn rajoittaminen tai kieltäminen on mahdollista mainitun avoimen käytön direktiivin mukaisesti. Lailla säädettäisiin myös kansallisiin järjestelyihin liittyvästä valvonnasta.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä jäljempänä ehdotettavin muutoksin.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki muuntogeenisen organismin viljelyn rajoittamisesta

3 §. Ruokaviraston tehtävät. Valiokunta ehdottaa pykälän 3 momentin täsmentämistä. Koska pykälän 4 momenttiin ei sisälly varsinaista velvoitetta, valiokunta ehdottaa sen poistamista tarpeettomana.

6 §. Muuntogeenisen organismin viljelyn rajoittaminen tai kieltäminen. Viitaten perustuslakivaliokunnan lausuntoon valiokunta ehdottaa pykälän 2 momentin täsmentämistä.

7 §. Perusteet muuntogeenisen organismin viljelyn rajoittamiselle tai kieltämiselle. Koska säännöksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan säännökseen sisältyvän luettelon on tarkoitus olla luonteeltaan esimerkinomainen, valiokunta ehdottaa säännöksen sanamuodon täsmentämistä.

8 §. Pidättäytyminen kansallisesta toiminnasta. Viitaten perustuslakivaliokunnan lausuntoon valiokunta ehdottaa 2 momenttia muutettavaksi siten, että siihen sisältyy säännös, joka velvoittaa elinkeinonharjoittajaa pidättäytymään istuttamisesta ja kylvämisestä.

11 §. Ruokaviraston rekisteri. (Uusi) Valiokunta toteaa, että muuntogeenisten organismien valvonnasta säädetään sekä geenitekniikkalaissa (377/1995) että esitykseen sisältyvässä laissa. Valiokunta katsookin, että Ruokaviraston tulee valvoa viljelykieltoalueella geenitekniikkalain

Valiokunnan mietintö MmVM 23/2018 vp

soveltamisalaan kuuluvia tuotteita geenitekniikkalain nojalla ja muuntogeenisten organismien viljelyn rajoittamisesta annetun lain nojalla tuotteita, joiden viljelyä on rajoitettu tai joiden viljely on kielletty. Valiokunta ehdottaa Ruokavirastoon perustettavaksi erillinen rekisteri valvontaa varten ja geenitekniikkalain 24 a §:ään tehtäväksi viittaus nyt säädettävään lakiin. Valvontarekisteristä ehdotetaan säädettäväksi lakiin lisättävässä uudessa 11 pykälässä. Tämä johtaa esityksen mukaisten pykälien 11—14 numeroinnin muuttumiseen.

12—15 §. (11—14 §) Viitaten edellä 11 §:n kohdalla todettuun valiokunta ehdottaa pykälien numeroinnin muuttamista.

15 §. Voimaantulo. (14 §) Valiokunta ehdottaa voimaantulosäännöksen ajantasaistamista. Viitaten edellä ehdotettuun 3 §:n 4 momentin poistamiseen valiokunta ehdottaa lisäksi voimaantulosäännöksen toisen virkkeen poistamista. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että lisättäväksi ehdotetuilla 11 §:n säännöksillä on vaikutuksia valtion talousarvioon. Tämä tulee ottaa huomioon lain voimaantuloajankohtaa määrättäessä.

2. Laki geenitekniikkalain 24 a §:n muuttamisesta

24 a §. Luvattomat tuotteet. Viitaten mietinnön 1. lakiehdotuksessa ehdotettuihin muutoksiin valvonnasta valiokunta ehdottaa pykälän ensimmäistä virkettä muutettavaksi siten, että valvontaviranomaisen tai geenitekniikan lautakunnan on ryhdyttävä toimiin sellaisen muuntogeenisen tuotteen, jolle ei ole myönnetty lupaa, markkinoille saattamisen estämiseksi sen estämättä, mitä muuntogeenisen organismin viljelyn rajoittamisesta annetussa laissa säädetään.

Voimaantulosäännös. Valiokunta ehdottaa, että säännös vastaisi sisällöltään 1. lakiehdotuksen voimaantulosäännöstä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Maa- ja metsätalousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 114/2018 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy uuden, 2. lakiehdotuksen. (Valiokunnan uusi lakiehdotus)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

muuntogeenisen organismin viljelyn rajoittamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain tavoite ja soveltamisala

Tällä lailla säädetään kansallisista järjestelyistä, joita direktiivin 2001/18/EY muuttamisesta siltä osin kuin on kyse jäsenvaltioiden mahdollisuudesta rajoittaa muuntogeenisten organismien viljelyä tai kieltää se alueellaan annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2015/412 täytäntöönpano edellyttää, sekä siihen liittyvästä valvonnasta.

Tätä lakia sovelletaan muuntogeenisiin organismeihin, joille on myönnetty viljelylupa geneettisesti muunnettujen organismien tarkoituksellisesta levittämisestä ympäristöön ja neuvoston direktiivin 90/220/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/18/EY, jäljempänä *avoimen käytön direktiivi*, C osan tai muuntogeenisistä elintarvikkeista ja rehuista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1829/2003, jäljempänä *gm-elintarvike- ja rehuasetus*, II tai III luvun mukaisesti.

2 §

Maa- ja metsätalousministeriön tehtävät

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista ohjaa ja valvontatoimintaa johtaa maa- ja metsätalousministeriö.

3 §

Ruokaviraston tehtävät

Ruokavirasto antaa yleisölle tiedon gm-elintarvike- ja rehuasetuksen II luvun 1 jakson ja III luvun 1 jakson mukaiseen lupamenettelyyn tulevista viljelylupahakemuksista ja varaa tilaisuuden kommentoida hakemuksia.

Ruokavirasto kokoaa 1 momentissa tarkoitetut yleisön kommentit ja tekee toimintaehdotuksen maa- ja metsätalousministeriölle.

Ruokavirasto valvoo **tämän** lain ja sen nojalla annettujen säädösten noudattamista siten kuin **tässä laissa säädetään, ellei muualla toisin säädetä.**

~~Maakunta voi avustaa Ruokavirastoa näytteiden ottamisessa.~~

Valiokunnan mietintö MmVM 23/2018 vp

4 §

Geenitekniikan lautakunnan tehtävät

Geenitekniikan lautakunta antaa yleisölle tiedon avoimen käytön direktiivin C osan mukaiseen lupamenettelyyn tulevista viljelylupahakemuksista ja varaa tilaisuuden kommentoida hakemuksia.

Geenitekniikan lautakunta kokoaa 1 momentissa tarkoitetut kommentit ja tekee toimintaehdotuksen maa- ja metsätalousministeriölle.

5 §

Alueen sulkeminen viljelyn ulkopuolelle lupamenettelyn aikana

Saatuaan 3 §:n 2 momentin tai 4 §:n 2 momentin mukaisen toimintaehdotuksen maa- ja metsätalousministeriö voi tehdä valtioneuvostolle esityksen avoimen käytön direktiivin 26 b artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta muuntogeenisen organismin viljelyluvan maantieteellisen soveltamisalan mukauttamisesta.

Jos valtioneuvosto päättää vaatia 1 momentissa tarkoitettua mukauttamista, maa- ja metsätalousministeriö toimittaa Euroopan komissiolle vaatimuksen muuntogeenisen organismin viljelyluvan mukauttamisesta siten, että koko maa tai tietty alue suljetaan viljelyn ulkopuolelle.

Jos valtioneuvosto päättää purkaa 2 momentissa tarkoitetun viljelyluvan mukautuksen, maa- ja metsätalousministeriö pyytää mukautuksen purkamista. Pyyntö sisällyttää koko maa tai tietty alue uudelleen luvan maantieteelliseen soveltamisalaan tehdään avoimen käytön direktiivin 26 b artiklan 5 kohdassa tarkoitetulle viranomaiselle.

6 §

Muuntogeenisen organismin viljelyn rajoittaminen tai kieltäminen

Saatuaan 3 §:n 2 momentin tai 4 §:n 2 momentin mukaisen toimintaehdotuksen maa- ja metsätalousministeriö voi tehdä valtioneuvostolle esityksen muuntogeenisen organismin viljelyn rajoittamisesta tai kieltämisestä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan rajoittaa muuntogeenisen organismin viljelyä tai se voidaan kieltää kansallisesti. Rajoitus tai kieltäminen voi koskea koko maata tai sen osaa. Rajoitus tai kieltäminen ei koske sellaisia muuntogeenisten siementen ja kasvien lisäysaineiston viljelyksiä, jotka on kylvetty tai istutettu laillisesti ennen rajoituksen tai kiellon **asettamista**.

Maa- ja metsätalousministeriö antaa Euroopan komissiolle tiedoksi 2 momentin mukaiset toimenpiteet.

7 §

Perusteet muuntogeenisen organismin viljelyn rajoittamiselle tai kieltämiselle

Edellä 6 §:ssä tarkoitetun rajoituksen tai kiellon tulee olla Euroopan unionin oikeuden mukainen, perusteltu, oikeasuhtainen ja syrjimätön sekä perustuttava pakottaviin syihin, **kuten**:

Valiokunnan mietintö MmVM 23/2018 vp

- 1) ympäristöpoliittisiin tavoitteisiin;
- 2) kaavoitukseen;
- 3) maankäyttöön;
- 4) sosioekonomisiin vaikutuksiin;
- 5) muuntogeenisten organismien muissa tuotteissa esiintymisen välttämiseen;
- 6) maatalouspolitiikan tavoitteisiin;
- 7) metsäpolitiikan tavoitteisiin.

Perusteet eivät saa olla ristiriidassa avoimen käytön direktiivin tai gm-elintarvike- ja rehuasetuksen nojalla toteutetun ympäristöriskien arvioinnin kanssa.

8 §

Pidättäytyminen kansallisesta toiminnasta

Edellä 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua rajoitusta tai kieltoa ei saa saattaa voimaan ennen kuin 75 päivää on kulunut 6 §:n 3 momentissa tarkoitettu tiedonannosta.

Viljelijöiden tulee pidättäytyä istuttamasta tai kylvämästä muuntogeenisiä organismeja, joita rajoitus tai kiello koskee, kunnes 1 momentissa säädetty määräaika on kulunut.

Maa- ja metsätalousministeriö antaa rajoituksen tai kiellon voimaan saattamisesta tiedon Euroopan komissiolle 1 momentissa säädetyn määräajan päätyttyä.

9 §

Tiedonsaanti ja tarkastusoikeus

Ruokavirastolla on oikeus saada tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvontaa varten välttämättömät tiedot salassapitosäännösten estämättä siltä, joka viljelee tai jonka valvontaviranomainen epäilee viljelevän muuntogeenistä viljelykasvia.

Ruokavirastolla on tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvontaa varten oikeus tehdä tarkastuksia muualla kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa. Tarkastuksissa noudatettavaan menettelyyn sovelletaan hallintolain (434/2003) 39 §:ää.

10 §

Näytteensaanti- ja tutkimusoikeus

Ruokavirastolla on oikeus maksutta tehdä tai teettää tarvittavat mittaukset tai tutkimukset ja ottaa muuntogeenisten organismien löytämiseksi tarpeelliset, kohtuullisen suuruiset näytteet.

11 § (Uusi)

Ruokaviraston rekisteri

Ruokavirasto pitää valvontaa varten rekisteriä alueista, joilla muuntogeenisen organismin viljelyä on rajoitettu tai kielletty.

Rekisteristä tulee käydä ilmi:

Valiokunnan mietintö MmVM 23/2018 vp

1) muuntogeeniset organismit, joiden viljelyluvan maantieteellistä soveltamisalaa on mukautettu 5 §:n nojalla, joiden viljelyä on rajoitettu tai joiden viljely on kielletty 6 §:n nojalla sekä alueet, joita mukauttaminen, rajoitus tai kielto koskee;

2) tiedot valvonnassa havaittujen 1 kohdassa tarkoitettujen muuntogeenisten organismien viljelypaikoista;

3) muut Ruokaviraston olennaisiksi katsomat tiedot;

4) viljelijänä toimivan luonnollisen henkilön sekä viljelijän nimeämän vastuuhenkilön nimi, syntymäaika ja yhteystiedot.

Henkilötietojen keräämiseen ja tallettamiseen sekä rekisteriin tallennettujen tietojen käyttämiseen ja luovuttamiseen sovelletaan muutoin, mitä tietosuojalaissa (1050/2018) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

12 §

Hallinnolliset pakkokeinot

Ruokavirasto voi kieltää jatkamasta sellaisen muuntogeenisen organismin viljelyä, jonka viljelyä on rajoitettu tai jonka viljely on kielletty 5 §:n 1 momentissa tarkoitettulla mukautuksella tai 6 §:n 2 momentissa tarkoitettulla valtioneuvoston asetuksella taikka jos viljelystä on 8 §:n 2 momentin mukaan pidättäydyttävä, ja määrätä ryhtymään toimiin sadon hävittämiseksi toimijan omalla kustannuksella.

Ruokavirasto voi tehostaa kieltoa uhkasakolla tai teettämis- tai keskeyttämisuhalla.

13 §

Muutoksenhaku

Ruokaviraston 12 §:n nojalla tekemään kieltoon tai määräykseen saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa säädetään. Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

14 §

Maksut

Tämän lain mukaisen valvonnan piiriin kuuluvista tarkastuksista ja tutkimuksista peritään valtiolle maksuja valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädettyjen perusteiden mukaan.

15 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019. Tämän lain 3 §:n 4 momenttia sovelletaan kuitenkin vasta 1 päivästä tammikuuta 2021 alkaen.

Valiokunnan uusi lakiehdotus

2.

Laki

geenitekniikkalain 24 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan geenitekniikkalain (377/1995) 24 a §, sellaisena kuin se on laissa 847/2004, seuraavasti:

24 a §

Valvontaviranomaisen tai geenitekniikan lautakunnan on ryhdyttävä toimiin sellaisen muuntogeenisen tuotteen, jolle ei ole myönnetty lupaa, markkinoille saattamisen estämiseksi sen estämättä, mitä muuntogeenisen organismin viljelyn rajoittamisesta annetussa laissa (/) säädetään. Samalla on tarvittaessa käynnistettävä vahinkojen estämiseksi korjaavia toimenpiteitä ja geenitekniikan lautakunnan tulee tiedottaa asiasta yleisölle ja Euroopan unionin komissiolle sekä muille jäsenvaltioille.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 6.2.2019

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
varapuheenjohtaja Kari Kulmala sin
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Hanna Halmeenpää vihr
jäsen Lasse Hautala kesk
jäsen Reijo Hongisto sin
jäsen Susanna Koski kok
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Tytti Tuppurainen sd
jäsen Eerikki Viljanen kesk (osittain)
jäsen Harry Wallin sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius